

ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНОЇ ПОЛІТИКИ

Реєстраційний № 3

Дата 25.10.24

КУРСОВА РОБОТА

з Багатосторонньої дипломатії

на тему:

**“СВІТОВА ОРГАНІЗАЦІЯ ТОРГІВЛІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ”**

Студентки IV курсу

Денної форми навчання

Громовчук Вероніки Іванівни

Керівник: доктор філософії,

доцент кафедри міжнародної політики

Стебляк Діана Михайлівна

Національна шкала відмінно

Кількість балів: 100 Оцінка ECST A

Члени комісії : [підпис] Пашов А.В.

(підпис) (прізвище та ініціали)

[підпис] Казаква Л.О.

(підпис) (прізвище та ініціали)

[підпис] Солка В.І.

(підпис) (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	5
1.1 Історичний розвиток Світової організації торгівлі (СОТ).....	5
1.2 Структура СОТ та її ключові функції.....	6
1.3 Основні принципи та механізми регулювання міжнародної торгівлі СОТ	10
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	14
2.1 Торговельний протекціонізм і його вплив на діяльність СОТ	14
2.2 Роль СОТ у вирішенні торговельних конфліктів між державами	17
2.3 Вплив глобальних економічних криз на функціонування СОТ.....	20
РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	23
3.1 Реформування СОТ: ключові напрямки та можливі зміни	23
3.2 Роль нових економічних гравців у зміні глобальної торгівлі	295
3.3 Перспективи, проблеми та можливості інтеграції СОТ в Україні.....	27
ВИСНОВКИ	30
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	32
ДОДАТКИ	38

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Світова організація торгівлі (СОТ) є основною платформою, що регулює міжнародні торговельні відносини, і її діяльність має значний вплив на глобальну економіку. Дослідження СОТ зумовлена викликами, які постають перед організацією в умовах глобалізації. Сучасні проблеми, такі як протекціонізм, зміна глобальних ланцюгів поставок, екологічні виклики та інші фактори, впливають на стабільність міжнародної торгівлі. Країни стикаються з новими реаліями, що вимагають адаптації як їхніх внутрішніх політик, так і механізмів регулювання світової торгівлі.

Вивченням та дослідженням питання займалися такі вітчизняні та закордонні науковці, як Deborah Brook (Дебора Брук), Joseph Stiglitz (Джозеф Стігліц), Alan Williams (Алан Вільямс), Caroline Fraser (Керолайн Фрейзер), Jeffrey Sachs, Тетяна Монтян, Олександр Кузьмін, Сергій Миколайчук та інші.

Метою дослідження полягає у проведенні комплексного аналізу діяльності СОТ у сучасних умовах глобалізації, визначенні ключових викликів, з якими стикається організація, та оцінці її перспектив розвитку.

Відповідно до мети було сформовано такі **завдання**:

- Вивчення історії створення та еволюції СОТ.
- Аналіз основних принципів і механізмів функціонування СОТ.
- Оцінка впливу сучасних економічних викликів на СОТ.
- Дослідження механізмів вирішення суперечок СОТ.
- Вивчення впливу цифровізації на міжнародну торгівлю.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародної торгівлі, що регулюються СОТ, це включає в себе торговельні угоди, механізми вирішення суперечок, а також вплив глобальних економічних і політичних змін на міжнародну торгівлю.

Предмет дослідження є конкретні аспекти діяльності Світової організації торгівлі в умовах сучасних економічних та політичних викликів. Це включає аналіз основних проблем, з якими стикається СОТ, таких як торговельні конфлікти між державами, роль СОТ у регуляції міжнародної торгівлі, вплив

глобальних економічних криз та пандемій, а також перспективи розвитку організації в умовах цифровізації та нових глобальних викликів.

Методи дослідження. Під час написання курсової роботи, автором були застосовані наукові методи дослідження. У роботі застосовується такі конкретні методи наукового пізнання: аналіз літератури, емпіричні дослідження, системний аналіз, теорія ефективних ринків, аналіз документів, кейс-стаді, кількісний аналіз, системний підхід, порівняльний аналіз та історичний аналіз.

Інформаційна база досліджуваної проблеми базується на статтях, електронних ресурсах, веб-сторінках, книгах, монографіях, історичних джерелах та інші.

Практичне та теоретичне значення роботи полягає в тому, що результати дослідження можуть бути використані для вирішення конкретних завдань у сфері міжнародної торгівлі. Зокрема, аналіз сучасних викликів СОТ та її подальшого розвитку може допомогти державним установам, бізнес-спільноті та дослідникам у розробці ефективних стратегій адаптації до змін у глобальній економіці.

Структура та обсяг роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків до роботи і списку використаних джерел (40 найменувань на 6 сторінках). Загальний обсяг курсової становить 41 сторінку.

В першому розділі охарактеризовано історичні етапи розвитку, структура, функції, принципи та механізми регулювання міжнародної торгівлі СОТ.

В другому розділі проаналізовано сучасні виклики для Світової організації торгівлі, зокрема торговельний протекціонізм та його вплив на діяльність СОТ, роль організації у вирішенні торговельних конфліктів між державами, а також вплив глобальних економічних криз на її функціонування.

В третьому розділі зосереджено увагу на проблемах та перспективах функціонування розвитку Світової організації торгівлі, зокрема ключові напрямки реформування СОТ, роль нових економічних гравців у зміні глобальної торгівлі та можливості інтеграції СОТ в Україні.

РОЗДІЛ 1. ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ ТА ЕВОЛЮЦІЯ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

1.1 Історичний розвиток Світової організації торгівлі (СОТ)

Світова організація торгівлі (СОТ) є фундаментальною інституцією сучасної глобальної економіки. Її історія – це динамічний процес, що відображає еволюцію міжнародної торгівлі від післявоєнної ери до наших днів.

Початок історії СОТ пов'язаний з Генеральною угодою з тарифів і торгівлі (ГАТТ), укладеною у 1947 році. ГАТТ була створена з метою лібералізації міжнародної торгівлі, тобто зниження тарифів і усунення інших бар'єрів на шляху вільної торгівлі між країнами. Протягом десятиліть свого існування ГАТТ проводила низку багатосторонніх торговельних раундів, поступово розширюючи сферу своєї діяльності та поглиблюючи співпрацю між країнами-членами. Однак, з часом стало очевидним, що ГАТТ має певні обмеження. Вона не охоплювала всі сфери торгівлі, такі як послуги, інтелектуальна власність, інвестиції тощо. Крім того, механізми вирішення спорів у рамках ГАТТ були недостатньо ефективними. Саме ці обмеження стали стимулом для початку нового етапу переговорів, відомого як Уругвайський раунд [1].

У результаті Уругвайського раунду, що тривав понад сім років, була укладена нова угода, яка створила Світову організацію торгівлі. СОТ, яка почала свою діяльність у 1995 році, стала правонаступником ГАТТ, але мала значно ширші повноваження та більш досконалі механізми. Щодо ключових етапів розвитку, то перші роки (1995-2001) характеризувалися консолідацією нової організації та імплементацією положень Уругвайського раунду. Основним завданням було створення ефективної інституційної бази СОТ та адаптація країн-членів до нових правил міжнародної торгівлі. Наступним етапом був Доський раунд (2001-2008), на початку XXI століття країни-члени СОТ розпочали новий раунд переговорів. Цей раунд мав на меті подальшу лібералізацію торгівлі, зокрема у таких сферах, як сільське господарство,

промислові товари та послуги. Однак, через розбіжності між розвиненими та розвиваючими країнами, а також зміну глобальної економічної ситуації, Доський раунд так і не був завершений, оскільки учасники не змогли досягти узгодження з ключових питань, таких як сільське господарство, доступ до ринків і захист інтелектуальної власності, що призвело до затягування переговорів і відсутності компромісів. Після невдачі Доського раунду СОТ переорієнтувалася на вирішення конкретних проблем та укладання двосторонніх і регіональних торговельних угод. Цей період характеризується зростанням ролі нових тем у діяльності СОТ, таких як електронна комерція, інвестиції та сталий розвиток [2].

СОТ відіграла ключову роль у формуванні сучасної глобальної економіки. Серед її найважливіших досягнень можна виділити: лібералізацію торгівлі, вирішення торговельних спорів, створення єдиних правил та просування інтересів розвиваючих країн. СОТ сприяла зниженню тарифів, усуненню нетарифних бар'єрів та розширенню доступу товарів і послуг на світові ринки. Ефективна система вирішення спорів у СОТ сприяла стабільності та передбачуваності міжнародних торговельних відносин, розробила єдині правила міжнародної торгівлі, що сприяло зниженню трансакційних витрат і підвищенню інвестиційної привабливості. А також СОТ надає спеціальний і диференційований режим для розвиваючих країн, що дозволяє їм поступово інтегруватися в світову економіку [3].

Протягом свого існування СОТ стикалася з численними викликами, включаючи глобалізацію, економічні кризи, та зміни в політичних та соціальних умовах. Питання справедливості торгівлі, екологічні проблеми та розвиток нових технологій вимагали від організації постійної адаптації та реформування своїх підходів. Зокрема, у сучасних умовах, коли виникають нові виклики, такі як торгові війни та протекціонізм, СОТ повинна знайти баланс між підтримкою відкритості ринків і захистом інтересів окремих країн.

Таким чином, історичний розвиток СОТ свідчить про еволюцію міжнародної торгової системи, яка постійно змінюється у відповідь на нові економічні та політичні реалії. Сучасна СОТ є важливим форумом для ведення переговорів, вирішення суперечок та формування глобальної торгової політики, яка має за мету сприяти економічному розвитку та зростанню добробуту у всьому світі. У майбутньому організація має продовжувати адаптуватися до викликів, що постають перед глобальною економікою, забезпечуючи при цьому справедливість і рівноправність для всіх учасників міжнародної торгівлі.

1.2 Структура СОТ та її ключові функції

СОТ є потужною і впливовою міжнародною структурою, здатною виконувати функції міжнародного економічного регулювання. Членство у СОТ стало на сьогодні практично обов'язковою умовою для будь-якої країни, що прагне інтегруватися в світове господарство. Процеси створення, становлення й розширення СОТ не були простими та однозначними. Хоча за останні 30 років масив загальних правил СОТ надзвичайно зріс, СОТ усе ще базується на принципі двосторонніх переговорів між членами з метою взаємного відкриття їхніх ринків. Члени СОТ, формулюючи вимоги до країн-претендентів стосовно доступу до їхніх ринків, відстоюють інтереси власних підприємств, захищаючи таким чином власне виробництво та робочі місця. Тому переговорний процес є непростим і, як правило, тривалим.

Інституціональні засади функціонування СОТ викладені в Марракеській угоді про заснування Світової організації торгівлі. Головними задачами СОТ є лібералізація міжнародної торгівлі, забезпечення її справедливості та передбачуваності, сприяння економічному зростанню та підвищенню економічного добробуту людей. Країни-члени СОТ вирішують ці завдання шляхом контролю за виконанням багатосторонніх угод, проведення торговельних переговорів, врегулювання торговельних суперечок у відповідності із визначеним організацією механізмом, проведення огляду національної економічної політики держав-членів, а також надання допомоги

країнам, що розвиваються. СОТ є організацією, під керівництвом якої: здійснюється нагляд за імплементацією Генеральної Угоди з тарифів і торгівлі та пов'язаних з нею угод, Генеральної угоди з торгівлі послугами, Угоди з торговельних аспектів прав інтелектуальної власності; проводяться періодичні огляди торговельної політики країн-членів; відбувається врегулювання торговельних суперечок на основі правил, закладених в її правових нормах. Слід також підкреслити, що організація відповідає за впровадження як всіх багатосторонніх угод, так і угод з обмеженою кількістю учасників, а також тих, які будуть розроблятися в рамках організації у майбутньому [4].

Структура Світової організації торгівлі (СОТ) складається з кількох важливих компонентів, які забезпечують її ефективну діяльність. Найвищим органом СОТ є Конференція міністрів, що збирається приблизно раз на кілька років. На цих конференціях беруть участь міністри торгівлі країн-членів, які обговорюють стратегічні питання та ухвалюють важливі рішення.

Постійним органом є Генеральна рада, що складається з представників усіх членів. Вона виконує щоденне управління організацією, контролює виконання рішень Конференції міністрів та обговорює торгові політики. Важливу роль відіграє Секретаріат, який розташований у Женеві. Він надає адміністративну і технічну підтримку СОТ, а його очільник — генеральний директор — відповідає за повсякденну діяльність та організацію зустрічей. СОТ також має різноманітні комітети та робочі групи, які займаються конкретними аспектами міжнародної торгівлі, такими як торгівля товарами, послугами та питаннями інтелектуальної власності. Ці комітети аналізують проблеми, готують рекомендації і звіти.

Ще одним важливим елементом є система врегулювання суперечок, яка дозволяє країнам розглядати спори, що виникають внаслідок порушення торгових угод. Ця система включає кілька етапів, починаючи з консультацій і закінчуючи створенням панелей для розгляду справ [5].

Окрім формальних структур, СОТ проводить неформальні консультації та діалоги, що сприяють обміну думками і допомагають досягати консенсусу

серед країн-членів. Загалом, структура СОТ спрямована на забезпечення співпраці між країнами, підвищення прозорості у міжнародній торгівлі та ефективне вирішення спірних питань.

Структура СОТ побудована таким чином, щоб забезпечити баланс між інтересами всіх членів організації та ефективність у прийнятті рішень. Основні органи СОТ включають конференцію міністрів та генеральну раду. Найвищий орган прийняття рішень у СОТ є конференція міністрів, яка збирається щонайменше раз на два роки за участі міністрів торгівлі або закордонних справ членів СОТ та приймає стратегічні рішення щодо діяльності організації. Генеральна рада, в свою чергу, виконує функції нагляду за торговельною політикою та вирішенням спорів. Засідає в Женеві за участі представників всіх членів СОТ.

Ради з ключових сфер торгівлі включають в себе торгівлю товарами, послугами та аспектів прав інтелектуальної власності. Ці ради відповідають за конкретні сфери торгівлі та розробляють відповідні правила і рекомендації. Комітети, робочі групи та переговорні групи займаються більш специфічними питаннями, такими як сільське господарство, текстильна промисловість, стандарти тощо. Також є секретаріат - орган, який забезпечує поточну діяльність СОТ та очолюється Генеральним директором і розташований у Женеві [6].

Основними функціями СОТ є: забезпечення торговельних переговорів, моніторинг виконання угод і домовленостей пакета документів Уругвайського раунду, врегулювання торговельних суперечок за допомогою створення спеціального механізму, огляд національних торговельних політик країн – членів СОТ, співробітництво з іншими міжнародними спеціалізованими організаціями (МВФ, СБ, ЮНКТАД, ОЕСР тощо), технічне сприяння державам, що розвиваються, з питань, що стосується компетенції СОТ.

Основні функції СОТ можна звести до наступних: розробка і підтримка багатосторонніх торговельних угод, СОТ розробляє і підтримує систему правил, які регулюють міжнародну торгівлю товарами, послугами та

інтелектуальною власністю. Вирішення торговельних спорів, тобто СОТ має ефективну систему врегулювання спорів, яка дозволяє країнам-членам вирішувати торговельні суперечки мирним шляхом. Наступним є технічна допомога, яка надає технічну допомогу розвиваючим країнам для того, щоб допомогти їм інтегруватися в світову торговельну систему. СОТ регулярно моніторить торговельну політику країн-членів і забезпечує дотримання ними загальних правил. Завершальною функцією СОТ є форум для переговорів, де країни-члени можуть обговорювати торговельні питання і шукати спільні рішення [7].

Отже, структура СОТ свідчить про її складність і багатогранність. Вона дозволяє організації ефективно виконувати свої функції і сприяти розвитку міжнародної торгівлі. Її структура та функції забезпечують ефективне регулювання міжнародної торгівлі, сприяючи економічному зростанню та підвищенню добробуту населення в усьому світі.

1.3 Основні принципи та механізми регулювання міжнародної торгівлі СОТ

Світова організація торгівлі (СОТ) регулює міжнародну торгівлю, спираючись на кілька ключових принципів. Один із основних — це принцип ненадання переваги. Це означає, що всі країни-члени зобов'язані надавати однакові умови для торгівлі. Якщо одна країна надає преференції певній країні, вона має робити те ж саме для всіх інших членів організації.

Прозорість є ще одним важливим принципом. Члени СОТ повинні публікувати свої торгові політики, щоб забезпечити зрозумілість і відкритість у відносинах між країнами. Це дозволяє країнам знати, які правила діють у торгівлі, і зменшує ризик непорозумінь. Недискримінація, або принцип національного режиму, передбачає, що імпортовані товари не повинні зазнавати дискримінації в порівнянні з вітчизняними товарами після ввезення. Це сприяє справедливій конкуренції на ринку. СОТ також акцентує увагу на справедливості і конкурентоспроможності. Організація працює над тим, щоб

регулювати субсидії, антидемпінгові заходи та інші практики, які можуть спотворювати ринок і створювати нерівні умови для учасників торгівлі [8].

Лібералізація торгівлі заохочує країни зменшувати тарифи та інші бар'єри для торгівлі, що сприяє відкритості ринків і підвищує рівень економічної інтеграції. Механізм вирішення суперечок СОТ дозволяє країнам справедливо і ефективно вирішувати конфлікти, що виникають у процесі міжнародної торгівлі. Це важливо для підтримки стабільності і довіри між країнами.

СОТ приділяє значну увагу потребам країн, що розвиваються, надаючи їм технічну допомогу та підтримку в інтеграції в глобальну економіку. Це допомагає забезпечити рівні можливості для всіх учасників міжнародної торгівлі та сприяє економічному розвитку.

Міжнародна торгівля займає ведуче місце в системі всесвітніх економічних відносин. Міжнародної торговий обмін є одночасно і передумовою, і наслідком міжнародного поділом праці, виступає важливим фактором формування і функціонування світового господарства.

Для будь-якої країни роль зовнішньої торгівлі важко переоцінити. По визначенню Дж. Сакса, "економічний успіх будь-якої країни світу ґрунтується на зовнішній торгівлі. Ще жодній країні не вдалося створити здорову економіку, ізолювавши від світової економічної системи" [9]. Традиційною і найбільш розвинутою формою міжнародних економічних відносин є зовнішня торгівля. На долю торгівлі приходиться близько 80 відсотків усього обсягам міжнародних економічних відносин.

Міжнародна торгівля – це найстарша форма міжнародних економічних відносин. Вона існувала ще за довго до формування світового господарства і була його безпосередньою попередницею. Саме розвиток міжнародної торгівлі створило економічні умови для розвитку машинного виробництва, що найчастіше могло рости лише на базі імпортової сировини і масового заморського попиту. Вона займає ведуче місце в системі всесвітніх економічних відносин. Міжнародної торговий обмін є одночасно і передумовою, і наслідком міжнародного поділом праці, виступає важливим

фактором формування і функціонування світового господарства. У своїй історичній еволюції він пройшов шлях від одиничних зовнішньоторговельних операцій до довгострокового великомасштабного торгово-економічного співробітництва [10].

В умовах НТР міжнародний торговий обмін здобуває усе більше значення. Своєрідність цих процесів у післявоєнний період особливо рельєфно відкривається при аналізі довгострокових тенденцій, особливостей, форм і методів спільної торгівлі. У сучасних умовах активна участь країни у світовій торгівлі зв'язано зі значними перевагами: воно дозволяє більш ефективно використовувати наявні в країні ресурси, прилучитися до світових досягнень науки і техніки, у більш стиснутий термін здійснити структурну перебудову своєї економіки, а також більш повно і різноманітно задовольняти потреби населення. У цьому зв'язку значний інтерес представляє вивчення регулювання торгових відносин. Особливу значимість ця проблема має для України й інших країн, що встали на шлях створення розвинутої ринкової економіки, орієнтованої на активну участь у світовій торгівлі.

Міжнародна торгівля є центральною ланкою в складній системі світових господарських зв'язків, опосередковуючи практично усі види міжнародного поділу праці і зв'язуючи всі країни світу в єдину міжнародну економічну систему. Вона являє собою сукупність зовнішньої торгівлі всіх країн світу, а її обсяг підраховується шляхом підсумовування обсягів експорту [11].

Структурні зрушення, що відбуваються в економіці країн під впливом НТР, спеціалізація і кооперування промислового виробництва підсилюють взаємодію національних господарств. Це сприяє активізації міжнародної торгівлі. Міжнародна торгівля опосередковуюча рух усіх міждержавних товарних потоків, росте швидше виробництва.

Відповідно до досліджень зовнішньоторговельного обороту, на кожні 10% росту світового виробництва приходиться 16% збільшення обсягу світової торгівлі. Тим самим створюються більш сприятливі умови для його розвитку.

Коли ж у торгівлі відбуваються збої, сповільнюється і розвиток виробництва [12].

Під терміном "зовнішня торгівля" розуміється торгівля якої-небудь країни з іншими країнами, що складається з оплачуваного ввозу (імпорту) і оплачуваного вивозу (експорту) товарів. Аналізуючи процеси, що протікають у світовій торгівлі, варто підкреслити, що лібералізація є її основною тенденцією. Відбулося значне зниження рівня митних податків, скасовані багато обмежень, квоти тощо. Однак існує цілий ряд проблем. Одна з основних - наростання протекціоністських тенденцій на рівні економічних угруповань, торгово-економічних блоків країн, багато в чому конфронтуючих один одному [13].

СОТ використовує різноманітні механізми для регулювання міжнародної торгівлі. Основним інструментом регулювання є багатосторонні торговельні угоди, які визначають права та обов'язки країн-членів. СОТ організовує регулярні переговори між країнами-членами з метою зниження тарифів на товари. Також регулює нетарифні бар'єри, такі як квоти, ліцензії, технічні регламенти тощо. Організація має ефективну систему вирішення торговельних спорів, яка дозволяє країнам-членам мирно вирішувати суперечки та здійснює постійний моніторинг торговельної політики країн-членів та оцінює її відповідність правилам СОТ.

Отже, основні принципи та механізми регулювання міжнародної торгівлі СОТ створюють стабільне та передбачуване торговельне середовище, що сприяє економічному зростанню та розвитку. Дотримання цих принципів дозволяє країнам-членам вирішувати торговельні суперечки мирним шляхом та уникнути торговельних воєн. СОТ сприяє інтеграції країн у глобальну економіку, забезпечуючи доступ до міжнародних ринків для країн, що розвиваються. Завдяки механізмам, таким як прозорість у торговельній політиці та регулярні огляди національних торговельних практик, організація підвищує довіру між державами, що є критично важливим у сучасному світі, де економічні інтереси все більше переплітаються.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ДЛЯ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

2.1. Торговельний протекціонізм і його вплив на діяльність СОТ

Торговельний протекціонізм завжди був важливим елементом у формуванні економічної політики багатьох держав. Він полягає у впровадженні державою заходів, спрямованих на захист національної економіки від іноземної конкуренції шляхом обмеження імпорту і стимулювання внутрішнього виробництва. Ці заходи включають встановлення митних тарифів, квот, субсидій для місцевих виробників, а також різноманітні технічні бар'єри та інші обмеження для іноземних товарів та послуг. Хоча протекціонізм може сприяти розвитку окремих галузей національної економіки, його поширення у світовій торгівлі може призвести до серйозних викликів для глобальної економічної системи, зокрема до ускладнення діяльності Світової організації торгівлі (СОТ).

Основним завданням СОТ є сприяння вільній і прозорій міжнародній торгівлі. Організація виступає за лібералізацію ринків і за запобігання необґрунтованим торговельним бар'єрам між країнами. Проте, зростання протекціоністських настроїв, що набуло широкого поширення після світової фінансової кризи 2008 року і особливо під час пандемії COVID-19, поставило під сумнів здатність СОТ ефективно забезпечувати ці завдання. Протекціоністські заходи, які вживають окремі країни, часто призводять до загострення торговельних суперечок та конфліктів між країнами-членами СОТ [14].

Зокрема, протекціонізм посилює розбіжності між розвиненими країнами та країнами, що розвиваються. Перші здебільшого виступають за лібералізацію ринків та усунення бар'єрів у торгівлі, тоді як другі, побоюючись втратити національні ринки для сильніших іноземних конкурентів, часто застосовують різноманітні захисні заходи для підтримки власної економіки. Це призводить до затримки або навіть блокування переговорів у рамках СОТ, що ускладнює укладання нових угод і перегляд чинних [15].

Протекціонізм стимулює зростання кількості торговельних суперечок, які надходять на розгляд СОТ. Організація, яка надає механізми для врегулювання таких суперечок, усе частіше стає ареною для вирішення конфліктів між країнами через підвищення тарифів, введення технічних бар'єрів або субсидій. Це, своєю чергою, збільшує навантаження на механізми СОТ і вимагає від організації адаптації до нових умов та пошуку ефективних шляхів вирішення конфліктів. Зростання протекціоністських заходів також негативно впливає на довіру до СОТ як інституції, що покликана підтримувати справедливі умови міжнародної торгівлі. Торговельні війни, такі як між США та Китаєм, стали яскравим прикладом того, як національні економічні інтереси можуть домінувати над глобальними торговельними правилами. Це підриває авторитет СОТ та ставить під сумнів її здатність підтримувати стабільність у світовій торговельній системі [16].

СОТ працює над укладанням нових угод, які враховують нові виклики глобальної економіки, зокрема ті, що пов'язані з цифровою торгівлею, змінами клімату та інвестиціями. Це дозволяє організації залишатися актуальною та допомагає країнам адаптувати свої торговельні відносини до нових умов світової економіки.

СОТ також відіграє важливу роль у подоланні наслідків пандемії COVID-19. Організація сприяє забезпеченню вільного доступу до медичних товарів та вакцин шляхом зниження торговельних бар'єрів та спрощення процедур митного оформлення. Це є важливим кроком у підтримці глобальної торгівлі та зміцненні міжнародної співпраці в умовах глобальних криз. Торговельний протекціонізм — це політика, яка передбачає запровадження заходів для захисту вітчизняної економіки від іноземної конкуренції. Це може проявлятися у вигляді тарифів, квот, субсидій чи інших обмежень на імпорт. Хоча протекціонізм може забезпечити короткострокову вигоду для певних галузей, його вплив на діяльність Світової організації торгівлі (СОТ) є досить складним і має як позитивні, так і негативні аспекти [17].

Таблиця 2.1

Торговельний протекціонізм і його вплив на діяльність СОТ

Рік	Кількість протекціоністських заходів	Кількість спорів у СОТ	Основні проблеми
2008 (Фінансова криза)	35	19	Митні тарифи, субсидії
2016 (Політичний протекціонізм)	42	20	Митні бар'єри, квоти
2020 (COVID-19)	50	15	Експортні обмеження

Джерело: розроблено автором на основі джерел [18]

Згідно з таблицею, у періоди глобальних криз кількість протекціоністських заходів і торгових суперечок у Світовій організації торгівлі (СОТ) зростала. Наприклад, під час фінансової кризи 2008 року було введено 35 протекціоністських заходів, що призвело до 19 торгових спорів у СОТ. Основними проблемами тоді стали митні тарифи і субсидії, оскільки країни намагалися захистити свої внутрішні ринки. У 2016 році, коли спостерігався політичний протекціонізм, було зафіксовано 42 протекціоністські заходи і 20 спорів у СОТ. Це зростання було зумовлене введенням митних бар'єрів і квот, що відображає політичні зміни в деяких країнах, спрямовані на обмеження імпорту для стимулювання національної економіки. Пандемія COVID-19 у 2020 році ще більше посилила протекціоністські тенденції: кількість таких заходів зросла до 50. Водночас кількість суперечок у СОТ зменшилася до 15, головним чином через експортні обмеження на критично важливі товари, такі як медичне обладнання. Ці дані демонструють, що в умовах глобальних криз країни частіше вдаються до протекціоністських заходів, намагаючись захистити свої економіки [18].

Наведемо декілька прикладів протекціонізму. 1. Тарифи на імпорт сталі і алюмінію в США. У 2018 році адміністрація Д. Трампа запровадила високі тарифи на імпорт сталі та алюмінію, посилаючись на національну безпеку. Це призвело до різкого збільшення цін на ці матеріали, але також викликало протест з боку інших країн, які були змушені реагувати, запроваджуючи мита на американські товари. Це створило напруженість у відносинах між США та іншими членами СОТ. Така політика з одного боку захищала американських

виробників, але з іншого — підірвала довіру до принципу ненадання переваги та ненадійності торгових угод. Це викликало численні спори в рамках СОТ, які потребували вирішення.

2. Субсидії для сільського господарства в Європейському Союзі. ЄС надає значні субсидії своїм сільськогосподарським виробникам. Це створює нерівні умови конкуренції для виробників з країн, що розвиваються, які не мають такого рівня підтримки. Хоча субсидії можуть підтримувати вітчизняних фермерів, вони підривають зусилля СОТ щодо лібералізації торгівлі. Країни, що розвиваються, часто оскаржують такі практики в СОТ, намагаючись довести, що вони спотворюють ринок і заважають їхньому розвитку [19].

3. Квоти на імпорт в Японії. Японія історично використовувала квоти для обмеження імпорту певних товарів, таких як автомобілі. Це дозволило японським виробникам зайняти домінуючі позиції на внутрішньому ринку. Аналіз: Хоча це дало можливість розвитку місцевого виробництва, такі заходи викликали критику з боку інших країн, які вважають, що вони порушують принципи СОТ. В результаті, Японія змушена була поступово адаптувати свої політики у відповідь на міжнародний тиск [20].

Таблиця 2.1

Таблиця впливу протекціонізму на різні країни:

Країна	Тип заходу	Позитивний вплив	Негативний вплив
США	Тарифи на сталь	Захист місцевих виробників	Зростання цін на металургійні товари
ЄС	Субсидії сільському господарству	Підтримка фермерів	Спотворення ринку, конкуренція з країнами, що розвиваються
Японія	Квоти на імпорт	Зростання місцевого виробництва	Обмеження вибору для споживачів

Джерело: розроблено автором на основі джерел [17; 21; 22]

Протекціонізм суттєво впливає на діяльність СОТ, оскільки він ставить під загрозу основні принципи організації, такі як ненадання переваги та прозорість. Країни, які впроваджують протекціоністські заходи, часто стають об'єктами розгляду в СОТ. Це може призводити до тривалих суперечок та процедури врегулювання, що затримує розвиток нових угод і угод про лібералізацію [21].

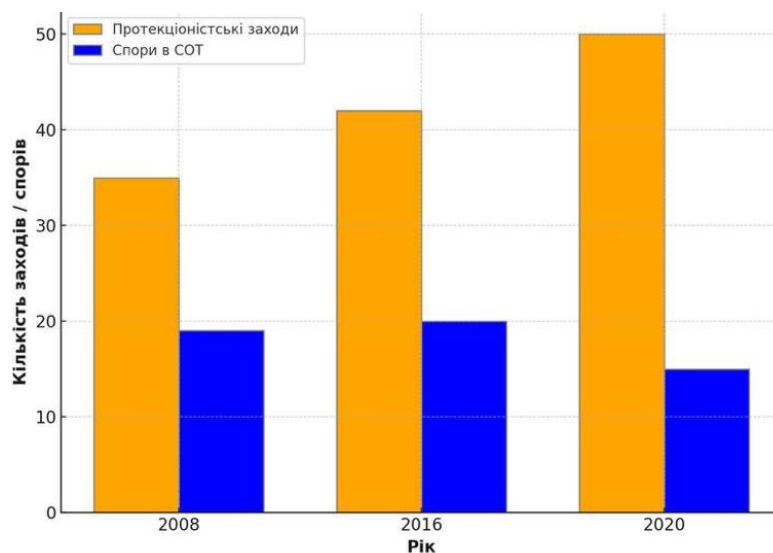

Рис. 2.1 Вплив протекціонізму на діяльність СОТ

Джерело: розроблено автором на основі джерела [21]

Діаграма показує вплив протекціоністських заходів на кількість торговельних спорів у СОТ. Вона демонструє, як збільшення протекціоністської політики під час кризових років призводить до зростання спорів у рамках СОТ.

Отже, протекціонізм і його вплив на діяльність СОТ підкреслюють складні взаємини між національними інтересами і міжнародними зобов'язаннями, що потребують постійного аналізу та адаптації політик у рамках глобальної економіки.

Таким чином, торговельний протекціонізм, попри короткострокову вигоду для окремих країн, створює серйозні перешкоди для діяльності Світової організації торгівлі. Зростання протекціоністських заходів загрожує ефективності СОТ та підриває її здатність забезпечувати справедливі умови міжнародної торгівлі. Для збереження своєї ролі у глобальній економічній

системі СОТ повинна продовжувати розвивати свої механізми врегулювання суперечок, стимулювати укладення нових багатосторонніх угод та підтримувати міжнародну співпрацю у вирішенні глобальних економічних викликів.

2.2. Роль СОТ у вирішенні торговельних конфліктів між державами

Торговельні конфлікти виникають через різні причини, зокрема через запровадження обмежувальних заходів, таких як мита, квоти, субсидії, або інші форми державної підтримки, які можуть порушувати умови справедливої конкуренції. Такі заходи часто сприймаються іншими країнами як дискримінаційні або такими, що створюють нерівні умови на ринку. У таких випадках постає необхідність вирішувати конфлікти у правовому полі, і СОТ пропонує ефективну систему для врегулювання таких спорів [22].

Одним з найважливіших інструментів СОТ для вирішення торговельних конфліктів є Орган врегулювання суперечок (ОВС). Цей орган надає державам-членам можливість офіційно звертатися зі скаргами на дії інших країн, якщо вони вважають, що ті порушують правила міжнародної торгівлі, закріплені в угодах СОТ. Процес розгляду суперечки в ОВС проходить кілька етапів. Спочатку країни-учасники спору мають можливість вирішити конфлікт через двосторонні консультації. Якщо на цьому етапі сторони не досягли згоди, справа передається на розгляд спеціальної панелі експертів, яка аналізує всі аспекти спору і ухвалює рішення [23].

Якщо будь-яка із сторін не погоджується з рішенням панелі, вона може подати апеляцію до Апеляційного органу СОТ. Цей орган розглядає скаргу, підтверджує або змінює рішення панелі, і ухвалене ним рішення є остаточним і обов'язковим для виконання. Якщо держава порушує рішення Апеляційного органу або не виконує його, СОТ надає постраждалій стороні право застосовувати заходи відплати, наприклад, підвищення тарифів на товари порушника або введення інших санкцій [24].

Вирішення торговельних конфліктів в СОТ

Рік	Кількість поданих спорів	Вирішено мирно	Вирішено через панель	Введено санкції	Основні учасники
2020	12	6	4	2	США, ЄС, Китай
2021	15	8	5	2	Бразилія, США
2022	10	7	2	1	Канада, ЄС
2023	18	10	6	2	Японія, Китай, ЄС

Джерело: розроблено автором на основі джерела [25]

Унікальність системи врегулювання суперечок СОТ полягає в тому, що вона є єдиною у світі постійно діючою та обов'язковою для всіх учасників платформи для вирішення міжнародних торговельних конфліктів. Ця система забезпечує прозорість, передбачуваність і стабільність у міжнародній торгівлі, оскільки країни-члени не можуть просто ігнорувати рішення організації.

СОТ також сприяє зменшенню конфліктів, регулярно проводячи консультації з урядами держав і допомагаючи їм знаходити шляхи до компромісу. Окрім того, організація активно займається профілактикою спорів, зокрема шляхом забезпечення виконання державами правил і норм, закріплених в угодах СОТ [25].

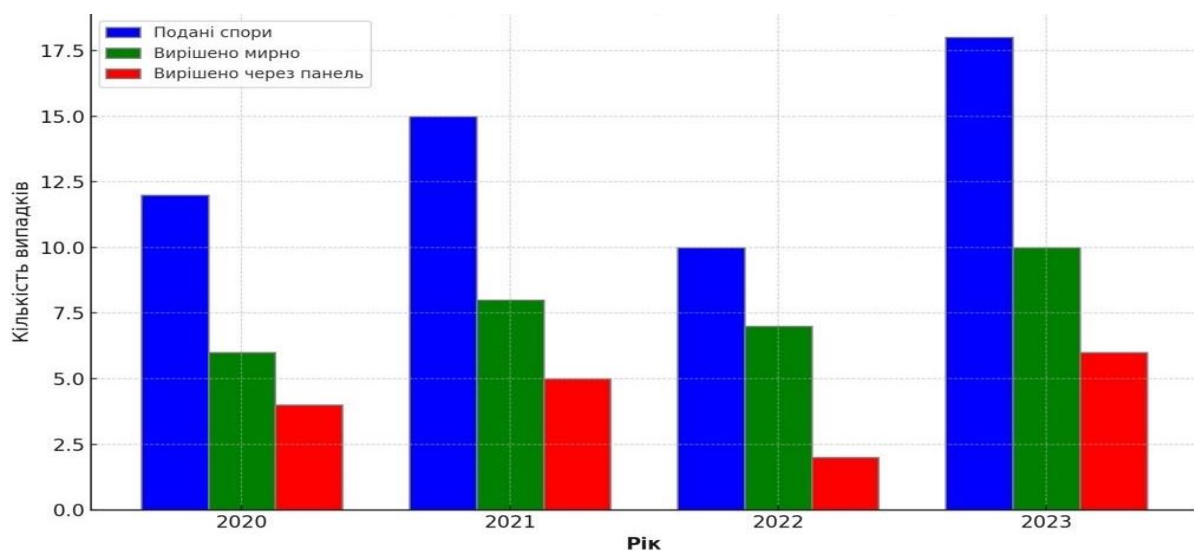

Рис. 2.2 Роль СОТ у вирішенні торговельних конфліктів

Джерело: розроблено автором на основі джерела [26]

Однак система вирішення спорів СОТ стикається з викликами. Один з них — зростаюча кількість суперечок через зростання протекціоністських заходів і торговельних війн, таких як конфлікт між США та Китаєм. Крім того, механізм вирішення спорів СОТ в останні роки зазнав критики через те, що деякі держави, зокрема США, блокували призначення суддів до Апеляційного органу, що суттєво уповільнило роботу системи. Це ставить під загрозу ефективність СОТ у вирішенні суперечок, оскільки без повного складу суддів неможливо оперативно розглядати апеляції [26].

У 2023-2024 роках роль Світової організації торгівлі (СОТ) у вирішенні торговельних конфліктів між державами стала особливо помітною на фоні зростаючої напруженості в міжнародній торгівлі. У цей період організація зафіксувала значний приріст нових справ — кількість зареєстрованих конфліктів зросла на 20% порівняно з попередніми роками. Це свідчить про ескалацію торговельних суперечок, зокрема між великими економіками [27].

Основними темами суперечок залишаються сільське господарство, технології та екологічні норми. У сфері сільського господарства країни, зокрема США та ЄС, продовжують оскаржувати субсидії, які надаються аграріям. Наприклад, Латинська Америка активно зверталася до СОТ, оскаржуючи європейські практики, які, на їхню думку, спотворюють ринок і заважають їхнім експортним можливостям [див. додаток А].

Протягом цього періоду СОТ ухвалила кілька важливих рішень, зокрема щодо субсидій на сільське господарство. Організація підтвердила, що деякі практики членів порушують правила торгівлі, що підкреслює важливість підтримки чесної конкуренції.

Незважаючи на ці виклики, СОТ продовжує відігравати ключову роль у вирішенні торговельних конфліктів. Її механізми залишаються важливими для підтримки стабільної та прозорої міжнародної торговельної системи. Завдяки ОВС країни можуть розраховувати на об'єктивне і незалежне рішення, яке зменшує напругу та запобігає ескалації конфліктів, що, своєю чергою, сприяє

збереженню мирних та передбачуваних торговельних відносин на глобальному рівні.

2.3. Вплив глобальних економічних криз на функціонування СОТ

Глобальні економічні кризи суттєво впливають на функціонування міжнародних інституцій, зокрема на діяльність Світової організації торгівлі (СОТ). Оскільки СОТ є однією з основних організацій, що регулює світову торгівлю, будь-які серйозні потрясіння в глобальній економіці змушують її адаптуватися до нових викликів. Кризи, як правило, породжують низку проблем, таких як зростання протекціонізму, зменшення обсягів міжнародної торгівлі та збільшення кількості торговельних суперечок між державами. Ці явища впливають як на здатність СОТ виконувати свої основні функції, так і на її загальну ефективність.

Таблиця 2.3

Вплив глобальних економічних криз на функціонування СОТ

Рік кризи	глобальної кризи	Кількість поданих спорів	Основні учасники	Ключові проблеми
2008	(Фінансова криза)	19	США, ЄС, Китай	Субсидії, тарифи, протекціонізм
2020	(COVID – 19)	15	США, Японія, Бразилія	Експортні обмеження, медикаменти, логістика
2023	(Глобальні рецесії)	18	Китай, Японія, Бразилія	Інфляція, енергетичні ресурси

Джерело: розроблено автором на основі джерела [28]

Аналіз кількості поданих торговельних спорів під час глобальних криз показує, що економічні потрясіння мають значний вплив на міжнародну торгівлю. Країни реагують на виклики, намагаючись захистити свої економічні інтереси, що часто призводить до зростання протекціоністських заходів та суперечок. СОТ відіграє важливу роль у вирішенні таких спорів, однак ефективність цієї організації залежить від готовності країн до співпраці та дотримання принципів вільної торгівлі.

Одна з найсуттєвіших змін, що виникає під час економічних криз, — це посилення протекціонізму з боку багатьох держав. У періоди економічних потрясінь країни часто намагаються захистити свої національні економіки, зокрема місцеві виробництва та робочі місця, шляхом запровадження обмежувальних заходів щодо імпорту. Ці заходи можуть включати підвищення мит, запровадження квот, технічних бар'єрів або прямих субсидій для національних виробників, що суперечить принципам вільної торгівлі, які просуває СОТ. Наприклад, після світової фінансової кризи 2008 року багато країн запровадили тимчасові протекціоністські заходи для захисту своїх економік, що загальмувало процес лібералізації світової торгівлі та створило додаткові виклики для СОТ.

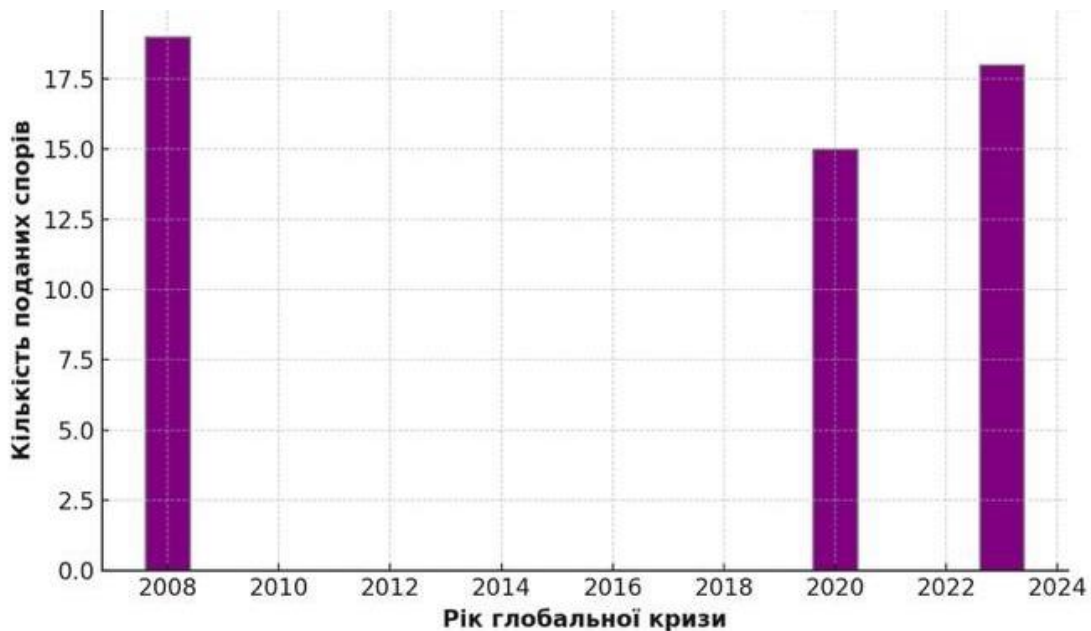

Рис 2.3 Вплив глобальних економічних криз на кількість торговельних спорів у СОТ

Джерело: розроблено автором на основі джерела [31]

Діаграма відображає кількість поданих торговельних спорів до СОТ під час глобальних економічних криз, таких як фінансова криза 2008 року, пандемія COVID-19 у 2020 році та глобальні рецесії 2023 року, ілюструє, як різні економічні потрясіння вплинули на міжнародну торгівлю та призвели до зростання напруги між країнами, що в свою чергу підкреслює важливість

ефективних механізмів врегулювання спорів у рамках СОТ для підтримки стабільності у глобальному економічному середовищі.

СОТ у відповідь на такі дії намагається стримувати надмірний протекціонізм, нагадуючи країнам-членам про їхні зобов'язання в рамках організації та закликаючи дотримуватися принципів відкритості та передбачуваності. Ці заклики не завжди дають результат, оскільки країни здебільшого прагнуть швидко захистити свої економічні інтереси, що створює напругу в міжнародній торговельній системі [31].

Глобальні економічні кризи часто призводять до різкого скорочення міжнародної торгівлі. У періоди спаду економічної активності зменшуються обсяги попиту на товари і послуги, що відповідно впливає на обсяги зовнішньої торгівлі. Наприклад, під час пандемії COVID-19, коли глобальні ланцюги постачання були порушені, а країни вводили обмеження на експорт життєво важливих товарів, таких як медичні засоби та продукти харчування.

СОТ реагує на такі кризи шляхом моніторингу торговельної ситуації та надання рекомендацій державам-членам щодо заходів, які можуть пом'якшити вплив на міжнародну торгівлю. Крім того, організація намагається уникнути деструктивних наслідків криз, сприяючи продовженню переговорів про нові угоди або модернізації існуючих торговельних домовленостей. Проте, в умовах різкого падіння торгівлі та глобальної нестабільності ці процеси можуть бути значно ускладнені [32].

Кризи часто провокують збільшення кількості торговельних конфліктів між державами, оскільки країни намагаються використати різноманітні механізми для підтримки своїх національних економік, що може призводити до порушень торговельних угод та правил СОТ. Торговельні суперечки виникають через протекціоністські заходи, які дискримінують іноземних виробників або створюють нерівні умови для конкуренції на світових ринках. Такі конфлікти часто передаються на розгляд Органу врегулювання суперечок СОТ.

З одного боку, кризи збільшують кількість суперечок, що може призвести до перевантаження організації. З іншого боку, механізм вирішення спорів СОТ

дозволяє країнам розв'язувати конфлікти в рамках правового поля, що допомагає уникнути ескалації та торговельних війн. Проте слід зазначити, що через політичні та економічні інтереси окремих країн ефективність механізму врегулювання суперечок СОТ може бути під загрозою. Так, наприклад, блокування Сполученими Штатами призначення нових суддів до Апеляційного органу СОТ ускладнило роботу цього механізму, що поставило під питання його ефективність під час глобальних криз [33].

У 2023 році глобальна економіка стикнулася з новими викликами, такими як висока інфляція і сповільнення економічного зростання. Уряди країн стали вживати протекціоністських заходів — запроваджувати тарифи та квоти, щоб захистити вітчизняних виробників. Це призвело до загострення торговельних конфліктів і зростання напруженості між країнами.

Конфлікт в Україні, що розпочався в 2022 році, також вплинув на глобальні енергетичні та продовольчі ринки. Зростання цін на енергію та продовольство додало ще більше навантаження на світову економіку, викликаючи нові виклики для торговельних відносин. У цьому контексті СОТ зафіксувала збільшення кількості нових суперечок. Держави намагалися захистити свої економіки від зовнішніх шоків, що призвело до перевантаження механізму вирішення суперечок СОТ. Виникла потреба в адаптації міжнародних торгових угод, щоб врахувати нові реалії, такі як цифрова торгівля та екологічні питання.

Отже, глобальні економічні кризи чинять значний вплив на діяльність СОТ, ставлячи перед організацією нові виклики та вимагаючи адаптації до мінливих умов світової економіки. Зростання протекціонізму, скорочення обсягів міжнародної торгівлі та збільшення кількості торговельних суперечок ускладнюють роботу СОТ, що призводить до необхідності перегляду її підходів та інструментів. У відповідь на ці виклики організація повинна активізувати процеси реформування, щоб залишатися актуальною та ефективною платформою для регулювання світової торгівлі в умовах глобальної економічної нестабільності.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ

3.1. Реформування СОТ: ключові напрямки та можливі зміни

Реформування Світової організації торгівлі (СОТ) є однією з найбільш актуальних тем у сфері міжнародної економічної політики. СОТ була створена для сприяння глобальній торгівлі, зменшення бар'єрів і вирішення торговельних суперечок між країнами. Однак сучасні виклики, такі як зростання протекціонізму, зміни у глобальній економіці, розвиток цифрових технологій і глобальні екологічні проблеми, вимагають від організації адаптації та модернізації. Ключові напрямки реформування СОТ стосуються різних аспектів її діяльності, серед яких: механізм вирішення суперечок, адаптація до цифрової економіки, боротьба з протекціонізмом, впровадження екологічних стандартів та підтримка країн, що розвиваються.

Важливим напрямком реформування є адаптація до нових викликів цифрової економіки. Правила СОТ, які були розроблені в 1990-х роках, значною мірою застаріли і не охоплюють багато аспектів сучасної торгівлі, особливо в сфері електронної комерції, цифрових послуг і інноваційних технологій. У світі, де цифрові послуги набувають все більшого значення, країни-члени СОТ стикаються з різними правилами і вимогами до цифрової торгівлі. Реформа СОТ повинна передбачати встановлення чітких і узгоджених правил для регулювання цифрових ринків, зокрема, стосовно захисту даних, електронної комерції, оподаткування цифрових товарів і послуг. Це сприятиме забезпеченню справедливих умов для всіх учасників ринку та зменшить можливі бар'єри у глобальній цифровій торгівлі [34].

Боротьба з протекціонізмом також є ключовим аспектом реформування СОТ. Останніми роками багато країн почали вдаватися до протекціоністських заходів, спрямованих на захист власних національних економік. Це включає підвищення мит, введення квот, субсидування національних виробників і обмеження імпорту. Такі заходи суперечать основним принципам СОТ і

призводять до дестабілізації глобальних торговельних відносин. СОТ повинна посилити свої механізми моніторингу і забезпечити виконання правил, спрямованих на зниження протекціоністських бар'єрів. Важливо також забезпечити більшу прозорість дій країн щодо запровадження обмежувальних заходів і надавати країнам можливість використовувати такі заходи лише у виняткових випадках, наприклад, під час економічних криз.

Іншим важливим напрямком є впровадження екологічних стандартів у міжнародну торговельну систему. Глобальні зміни клімату і екологічні проблеми вимагають перегляду правил, що регулюють міжнародну торгівлю. СОТ повинна сприяти розвитку торгівлі екологічно чистими товарами і технологіями, а також забезпечити відповідність своїх правил цілям сталого розвитку. Інтеграція екологічних стандартів у торговельні угоди дозволить зменшити негативний вплив глобальної торгівлі на навколишнє середовище і сприятиме розвитку зелених технологій. Крім того, СОТ може відіграти важливу роль у сприянні переходу до циркулярної економіки та зменшенні використання ресурсів у виробництві та торгівлі [35].

Окремо слід зазначити важливість підтримки країн, що розвиваються. Рівноправний доступ до міжнародної торгівлі є одним із основних принципів СОТ, але на практиці країни, що розвиваються, часто стикаються з великими бар'єрами для входу на міжнародні ринки. СОТ повинна забезпечити технічну підтримку цим країнам, допомогти їм у підвищенні їхньої здатності виконувати міжнародні торговельні угоди і сприяти розвитку їхньої торговельної інфраструктури. Це може включати надання спеціальних програм допомоги, спрощення процедур для країн, що розвиваються, і сприяння розвитку їхнього експортного потенціалу. Реформи в цьому напрямку дозволять зменшити глобальну нерівність у торгівлі та сприяти інклюзивному економічному зростанню.

Таким чином, реформування СОТ є необхідним для забезпечення її ефективної роботи в умовах нових глобальних викликів. Основні зміни повинні бути спрямовані на модернізацію механізму вирішення суперечок, адаптацію

до цифрової економіки, боротьбу з протекціонізмом, інтеграцію екологічних стандартів і підтримку країн, що розвиваються. Тільки за умови проведення цих реформ СОТ зможе зберегти свою роль як центральної організації в регулюванні світової торгівлі та сприяти її подальшій лібералізації.

3.2. Роль нових економічних гравців у зміні глобальної торгівлі

Глобальна торгівля, що протягом десятиліть управлялася великими економіками, такими як США, ЄС та Японія, переживає суттєві зміни через появу нових економічних гравців. Ці країни, що розвиваються, мають значний вплив на структуру міжнародної торгівлі, змінюючи її динаміку, моделі і навіть основні принципи. У цьому розділі розглянемо, як нові економічні гравці, такі як Китай, Індія, Бразилія, Південна Корея та інші, впливають на глобальну торгівлю.

Перш за все, важливо відзначити, що нові економічні гравці демонструють стрімке зростання. Вони не лише стають великими споживачами, а й активними експортерами. Наприклад, Китай став провідним експортером у світі, що дозволило йому зайняти домінуючі позиції в багатьох секторах, зокрема у виробництві електроніки, одягу та товарів повсякденного вжитку. Індія, в свою чергу, активно розвиває сектор послуг, зокрема інформаційні технології, що також суттєво впливає на глобальну торгівлю [36].

Ці нові економіки, маючи величезний потенціал, пропонують конкурентоспроможні ціни на продукцію, що призводить до зміщення традиційних центрів виробництва. Країни з низьким рівнем доходу, які раніше вважалися периферійними в глобальній економіці, тепер стають важливими учасниками міжнародної торгівлі. Це свідчить про те, що структура світової економіки зазнає істотних змін, ускладнюючи ситуацію для традиційних гравців.

Зростання нових економік також призводить до зміни традиційних торговельних маршрутів. Країни, що розвиваються, стають важливими імпортерами сировини та товарів з інших регіонів. Внаслідок цього

спостерігається перерозподілом торговельних потоків від розвинених країн до нових ринків. Цей процес може зумовити зміни у стратегіях міжнародних компаній, які починають розглядати нові ринки як важливі джерела прибутку і інвестицій. Нові економічні гравці активно впроваджують інновації, що змінює традиційні бізнес-моделі. Зростання стартапів в країнах, таких як Індія та Китай, дозволяє їм стати важливими гравцями у сфері технологій і інновацій. Це відкриває нові можливості для міжнародних компаній, які прагнуть співпрацювати з новими ринками.

Завдяки технологічним досягненням, таким як електронна комерція, ці нові економічні гравці здатні пропонувати свої товари і послуги на глобальному ринку безпосередньо. Це створює додаткову конкуренцію для традиційних гравців, які можуть не мати такої ж гнучкості чи адаптивності до нових технологій [37].

Геополітичні зміни також грають важливу роль у формуванні нової глобальної торгівлі. Зростаючий вплив країн, що розвиваються, може призвести до зміни балансу сил у міжнародній політиці. Країни, які раніше були залежними від західних економік, починають формувати нові альянси і співпрацювати на основі взаємних вигод. Цей новий порядок може призвести до створення нових торговельних угод, які будуть відрізнятися від традиційних моделей, заснованих на принципах вільної торгівлі. Країни, що розвиваються, можуть вимагати нових умов і правил, які краще відображають їхні інтереси та потреби.

Необхідно також враховувати суспільні та екологічні виклики, з якими стикаються нові економічні гравці. Зростання населення, потреба в ресурсах, зміни клімату та екологічні вимоги стають важливими аспектами, які нові економічні гравці повинні враховувати. Ці виклики можуть призвести до зміни стандартів і норм у торгівлі, зокрема в питаннях сталого розвитку.

Таким чином, роль нових економічних гравців у зміні глобальної торгівлі є значною. Їхній вплив на структуру, динаміку і моделі торгівлі змушує традиційні економіки переосмислювати свої стратегії і адаптуватися до нових

умов. Зростання нових ринків, впровадження інновацій, зміна торговельних маршрутів та нові геополітичні альянси визначають нову реальність у світовій економіці. У відповідь на ці зміни країни і компанії повинні бути готовими адаптувати свої стратегії, щоб залишатися конкурентоспроможними в новій економічній реальності.

3.3. Перспективи, проблеми та можливості інтеграції СОТ в Україні

Інтеграція України до Світової організації торгівлі (СОТ) стала важливим етапом у розвитку її економіки та міжнародної торгівлі. З моменту приєднання до СОТ у 2008 році Україна отримала можливість більш активного залучення до глобальних економічних процесів, що відкрило нові перспективи для розвитку різних галузей. Участь у СОТ дала можливість країні не лише розширити доступ до ринків інших держав-членів організації, а й забезпечила необхідні умови для розвитку експорту. Українські підприємства отримали можливість конкурувати на міжнародних ринках, що в довгостроковій перспективі сприяє зростанню їхнього потенціалу та підвищенню якості продукції.

Окрім розширення експортних можливостей, участь України у СОТ створила сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій. Міжнародні інвестори стали більше зацікавлені у співпраці з українськими компаніями, оскільки членство в СОТ означає дотримання країною міжнародних стандартів і правил, що знижує ризики для бізнесу. Це особливо важливо для стратегічних секторів економіки, таких як енергетика, сільське господарство, інфраструктура та ІТ-галузь, які мають великий потенціал для розвитку завдяки припливу капіталу та нових технологій [38].

Ще одним важливим аспектом інтеграції України до СОТ стало підвищення вимог до якості товарів та послуг, які виробляються у країні. Дотримання міжнародних стандартів якості не лише сприяє захисту споживачів, а й підвищує конкурентоспроможність українських виробників на зовнішніх ринках. Це створює стимули для підприємств впроваджувати

інновації, модернізувати виробничі процеси та розвивати нові продукти. Членство у СОТ стимулює впровадження важливих реформ в Україні. Зокрема, це стосується митної політики, захисту прав інтелектуальної власності та антимонопольного регулювання. Ці зміни сприяють покращенню бізнес-клімату в країні, підвищенню прозорості економічних процесів та формуванню більш конкурентоспроможного середовища.

З точки зору міжнародних відносин, членство України у СОТ також дає можливість захищати національні інтереси на глобальному рівні. Участь у міжнародних торговельних переговорах та можливість вирішувати суперечки у рамках СОТ дозволяє Україні ефективніше відстоювати свої позиції на світовій арені. Це є важливим інструментом для забезпечення справедливих умов торгівлі та запобігання дискримінаційним заходам з боку інших держав.

Попри значні перспективи, Україна стикається з низкою проблем, пов'язаних з інтеграцією до СОТ. Однією з ключових проблем є недосконалість внутрішньої економічної політики та інфраструктури, що перешкоджає повному використанню переваг, які надає участь у СОТ. Високий рівень корупції, недостатня розвиненість логістичної інфраструктури та повільний темп реформ стають бар'єрами для ефективного впровадження міжнародних стандартів та залучення інвестицій [39].

Українська економіка також стикається зі значною конкуренцією на світових ринках, особливо з боку розвинених країн. Відсутність належної підтримки з боку держави для національних виробників призводить до того, що багато українських підприємств не можуть ефективно конкурувати на міжнародному рівні. Низька продуктивність праці, застарілі технології та недостатня інноваційність значно обмежують конкурентні можливості країни.

Також важливо зазначити, що Україна не завжди може повною мірою захистити свої національні інтереси у рамках СОТ через складність процедур вирішення спорів та обмежені ресурси для участі у міжнародних арбітражах. Це призводить до того, що деякі торговельні спори залишаються невирішеними, що може негативно впливати на економіку країни.

Незважаючи на проблеми, Україна має значні можливості для поглиблення своєї інтеграції до світової економіки через механізми СОТ. Перш за все, необхідно активно працювати над модернізацією виробничих потужностей, впровадженням нових технологій та інновацій, що дозволить підвищити конкурентоспроможність української продукції на світових ринках. Важливим напрямком є розвиток аграрного сектору, який має великий експортний потенціал. Важливою можливістю є використання механізмів СОТ для покращення регуляторного середовища в Україні. Застосування міжнародних стандартів у сфері торгівлі, митного регулювання та захисту інтелектуальної власності сприятиме формуванню більш прозорої та стабільної економіки, що є передумовою для залучення нових інвестицій. Інтеграція до СОТ також дає Україні можливість брати участь у формуванні міжнародної торговельної політики та впливати на глобальні процеси. Це дозволяє країні активно залучатися до вирішення глобальних торговельних проблем і відстоювати свої інтереси на міжнародній арені [40].

Інтеграція України в СОТ має важливе значення для економіки країни, відкриваючи як нові можливості, так і виклики. З одного боку, вона сприяє зростанню експорту та інтеграції України в світову торгівлю, полегшуючи доступ до міжнародних ринків і зменшуючи тарифні бар'єри. Це створює можливості для підвищення конкурентоспроможності українських компаній та залучення іноземних інвестицій, що позитивно впливає на економічне зростання та розвиток ключових галузей. З іншого боку, Україна стикається з серйозними викликами у вигляді необхідності адаптації законодавства та реформування економічних секторів, особливо аграрного, щоб відповідати стандартам СОТ. Конкурентний тиск з боку іноземних компаній також може стати проблемою для менш підготовлених підприємств, які мають модернізувати свої виробничі процеси.

Отже, інтеграція в СОТ відкриває перед Україною нові перспективи для розвитку та модернізації економіки, але вимагає систематичних реформ і активної роботи над підвищенням ефективності національних підприємств.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи зазначене, можна констатувати, що Світова організація торгівлі (СОТ) залишається ключовою інституцією в глобальній системі регулювання міжнародної торгівлі, однак на сучасному етапі вона стикається з численними викликами, які ставлять під загрозу її ефективність та роль у світовій економіці. Глобалізація, технологічний прогрес, зміна світових економічних центрів і зростання напруги у міжнародних відносинах суттєво змінюють традиційні торговельні механізми та спричиняють необхідність адаптації СОТ до нових умов.

Одним із ключових викликів для СОТ є зміна балансу сил у світовій економіці. Зростання таких економік, як Китай, Індія та інші країни, що розвиваються, ставить нові завдання щодо рівноправної інтеграції цих держав у світову торгівлю. Водночас країни з розвинутою економікою дедалі частіше намагаються захищати свої ринки через протекціоністські заходи, що суперечить основним принципам СОТ, які спрямовані на забезпечення вільної та справедливої торгівлі.

Крім того, стрімкий розвиток цифрових технологій вимагає створення нових правил для електронної комерції, захисту інтелектуальної власності, кібербезпеки та захисту даних. СОТ поки що не впровадила достатньо конкретних механізмів для регулювання цих аспектів, що створює правову невизначеність і може гальмувати розвиток світової економіки в новітній технологічній епосі.

Політичні та економічні конфлікти також серйозно впливають на діяльність СОТ. Виникнення торговельних воєн, таких як між США та Китаєм, посилює глобальну економічну нестабільність і ставить під сумнів спроможність СОТ врегулювати подібні суперечки. Окрім того, параліч Апеляційного органу СОТ через блокування призначення нових суддів порушує функціонування механізмів вирішення спорів, що є одним із найважливіших елементів діяльності цієї організації.

Реформування організації є критично важливим для забезпечення її майбутнього. Це включає модернізацію правил, більш активне врахування інтересів країн, що розвиваються, посилення прозорості та ефективності процесів, а також створення нових механізмів для вирішення суперечок в умовах глобальної нестабільності.

Незважаючи на значні досягнення, СОТ стикається з низкою викликів таких як: протекціонізм, нові технології, нерівність та зміна клімату та сталий розвиток. Зростання протекціоністських тенденцій у багатьох країнах підриває багатосторонню торговельну систему. Швидкий розвиток технологій, таких як електронна комерція та штучний інтелект, ставить нові питання перед регулюванням міжнародної торгівлі. Глобалізація поглибила нерівність як між країнами, так і всередині них. Все більшу увагу приділяється впливу міжнародної торгівлі на довкілля та необхідності забезпечення сталого розвитку.

Майбутнє СОТ залежить від здатності організації адаптуватися до нових реалій та знаходити компроміси між різними інтересами. Очікується, що СОТ буде продовжувати відігравати важливу роль у регулюванні глобальної торгівлі, але її функції та інструменти можуть змінюватися.

Перспективи розвитку СОТ також пов'язані зі співпрацею з іншими міжнародними організаціями, такими як ООН, МВФ та Світовий банк, для координації зусиль у вирішенні глобальних економічних викликів, включаючи зміну клімату, нерівність та сталий розвиток. СОТ повинна стати більш інклюзивною та більш адаптованою до сучасних реалій, зокрема через перегляд правил і процедур, що стосуються цифрової економіки та нових моделей ведення бізнесу.

Отже, майбутнє Світової організації торгівлі залежить від її здатності змінюватися відповідно до нових викликів. Якщо СОТ зможе провести необхідні реформи, вона залишатиметься важливим гравцем у регулюванні світової торгівлі та забезпеченні стабільного економічного зростання на глобальному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Світова організація торгівлі - офіційний сайт. Основні документи, новини, звіти та аналіз діяльності СОТ.
URL: <https://www.wto.org>, (дата звернення: 18.09.24).
2. Світовий банк. Доповіді та звіти щодо міжнародної торгівлі та її впливу на економіки різних країн.
URL: <https://www.worldbank.org>, (дата звернення: 18.09.24).
3. OECD iLibrary - Trade Publications. Бібліотека Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) містить дослідження з питань глобальної торгівлі.
URL: <https://www.oecd-ilibrary.org>, (дата звернення: 18.09.24).
4. UNCTAD (Конференція ООН з торгівлі та розвитку). Інформація про світову торгівлю та економічні виклики для країн, що розвиваються.
URL: <https://unctad.org>, (дата звернення: 19.09.24).
5. Centre for Economic Policy Research. Дослідження з економічних викликів СОТ, багатосторонніх угод і глобальної економіки.
URL: <https://cepr.org>, (дата звернення: 19.09.24).
6. Міжнародний валютний фонд (МВФ). Аналізи щодо впливу міжнародної торгівлі та політики СОТ на глобальну економіку.
URL: <https://www.imf.org>, (дата звернення: 19.09.24).
7. World Trade Report - WTO. Офіційні річні звіти СОТ, що містять аналітику про сучасні виклики у світовій торгівлі.
URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/wtr_e.htm, (дата звернення: 21.09.24).

8. Brookings Institution - Global Economy and Development. Статті та дослідження на тему міжнародної торгівлі, виклики для СОТ та геополітичні аспекти.
URL: <https://www.brookings.edu>, (дата звернення: 21.09.24).
9. Світовий ринок та його структура. Міжнародна торгівля в системі міжнародних економічних відносин
URL: <http://elbib.in.ua/mejdunarodnaya-torgovlya-sisteme.html> , (дата звернення: 22.09.24).
10. International Trade Centre (ІТС). Спільний проєкт СОТ і ООН, присвячений розвитку торгівлі, особливо в країнах, що розвиваються.
URL: <https://intracen.org>, (дата звернення: 22.09.24).
11. The Peterson Institute for International Economics. Дослідження про роль СОТ у глобальній економіці, торговельні війни та торговельні бар'єри.
URL: <https://www.piie.com>, (дата звернення: 23.09.24).
12. Harvard Law Review - WTO Reform and Trade Law. Аналітичні статті на тему реформування СОТ та міжнародного торговельного права.
URL: <https://harvardlawreview.org>, (дата звернення: 25.09.24).
13. Cambridge University Press - The WTO and International Trade Law. Публікації наукових досліджень з питань правового регулювання міжнародної торгівлі та СОТ.
URL: <https://www.cambridge.org>, (дата звернення: 26.09.24).
14. Global Trade Alert. Платформа, що відслідковує глобальні торговельні обмеження та політику протекціонізму.
URL: <https://www.globaltradealert.org>, (дата звернення: 26.09.24).

15. Foreign Affairs - The WTO in Crisis.
Статті про сучасну кризу СОТ, торговельні війни та можливі реформи.
URL: <https://www.foreignaffairs.com>, (дата звернення: 26.09.24).
16. WTO Analytical Index.
Офіційний індекс договорів та рішень СОТ з детальним поясненням.
URL: https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/ai17_e/ai17_e.htm,
(дата звернення: 27.09.24).
17. World Trade Organization and Developing Countries.
Книги та статті на тему впливу СОТ на країни, що розвиваються.
URL: <https://www.wto.org>, (дата звернення: 27.09.24).
18. Global Economic Governance Programme - WTO.
Аналітичні матеріали на тему торговельний протекціонізм і його вплив на діяльність СОТ
URL: <https://www.geg.ox.ac.uk>, (дата звернення: 28.09.24).
19. DGAP Report - WTO Reform through Inclusive Approaches.
Стаття про можливості реформування СОТ через інклюзивні угоди та зміну багатосторонніх переговорів.
URL: <https://dgap.org>, (дата звернення: 28.09.24).
20. WTO Legal Texts.
Тексти правових документів та угод СОТ, що регулюють міжнародну торгівлю.
URL: https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/legal_e.htm, (дата звернення: 28.09.24).
21. International Chamber of Commerce (ICC) - Trade and WTO.
Вплив протекціонізму на діяльність СОТ
URL: <https://iccwbo.org/global-issues-trends/trade-investment/wto>, (дата звернення: 29.09.24).
22. United Nations Economic and Social Council (ECOSOC).
Рішення та рекомендації щодо глобальної економіки та ролі СОТ у

- підтримці сталого розвитку.
URL: <https://www.un.org/ecosoc/en/>, (дата звернення: 29.09.24).
23. Trade Law and Development Journal.
Наукові статті з аналізу міжнародного торговельного права та викликів для COT.
URL: <http://www.tradelawdevelopment.com/index.html>, (дата звернення: 29.09.24).
24. WTO Dispute Settlement Reports.
Детальний аналіз спорів у рамках COT, включно з рішеннями та прецедентами.
URL: <https://www.cambridge.org/core/series/wto-dispute-settlement-reports>, (дата звернення: 29.09.24).
25. The World WTO.
Вирішення торговельних конфліктів в COT.
URL: <https://www.cambridge.org/core/journals/world-wto>, (дата звернення: 01.10.24).
26. WTO Participation.
Вплив COT з питань вирішення торговельних конфліктів
URL: <https://www.wto/trade-commerce/wto-omc/>, (дата звернення: 05.10.24).
27. World Economic Forum - Trade and Investment.
Звіти про глобальні економічні тренди, торгові війни та перспективи розвитку COT.
URL: <https://www.weforum.org/agenda/strategic-intelligence/trade-and-investment>, (дата звернення: 02.10.24).
28. Global Trade and Customs Journal.
Журнал з питань глобальної торгівлі, митного регулювання та впливу COT.
URL: <https://kluwerlawonline.com/JournalTitle/Global+Trade+and+Customs+Journal/18756427>, (дата звернення: 01.10.24).

29. Chatham House - International Economics Programme.
Аналітичні дослідження з глобальних економічних питань, включно з функціонуванням СОТ.
URL: <https://www.chathamhouse.org/topics/international-economics>, (дата звернення: 05.10.24).
30. The impact of global economic crises on the number of trade disputes in the WTO
Вплив глобальних економічних криз на кількість торговельних спорів у СОТ
URL: <http://www.csis.org>, (дата звернення: 07.10.24).
31. Bertelsmann Stiftung - WTO and Globalization.
Аналітика на тему реформування СОТ, глобалізації та викликів для міжнародної торгівлі.
URL: <https://www.bertelsmann-stiftung.de>, (дата звернення: 07.10.24).
32. WTO Regional Trade Agreements Database.
База даних щодо багатосторонніх угод та участі СОТ у регулюванні регіональної торгівлі.
URL: <https://rtais.wto.org/UI/PublicMaintainRTAHome.aspx>, (дата звернення: 08.10.24).
33. Transparency International - Trade and Corruption.
Вплив корупції на міжнародну торгівлю та роль СОТ у забезпеченні прозорості.
URL: <https://www.transparency.org/en/>, (дата звернення: 10.10.24).
34. ECIPE (European Centre for International Political Economy).
Звіти та дослідження на тему сучасних економічних і торговельних питань СОТ.
URL: <https://ecipe.org>, (дата звернення: 12.10.24).
35. Institute of International Finance (IIF) - Trade and Investment.
Дослідження про глобальні фінансові ринки, інвестиції та їхній вплив на

торгівлю.

URL: <https://www.iif.com>, (дата звернення: 12.10.24).

- 36.G20 - International Trade and Investment Working Group.
Звіти з міжнародної торгівлі та ролі СОТ у регулюванні глобальних економічних процесів.

URL: <https://www.g20.org>, (дата звернення: 14.10.24).

- 37.World Trade Organization - Ministerial Conferences.
Офіційні документи та резолюції міністерських конференцій СОТ.

URL: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/minist_e.htm, (дата звернення: 14.10.24).

- 38.The Asia-Pacific Economic Cooperation (APEC) - Trade Agreements.
Аналіз участі країн Азійсько-Тихоокеанського регіону у СОТ та їхнього впливу на світову торгівлю.

URL: <https://www.apec.org>, (дата звернення: 15.10.24).

- 39.The International Federation of Freight Forwarders Associations (FIATA).
Роль міжнародних логістичних компаній у полегшенні торгівлі та підтримці принципів СОТ.

URL: <https://fiata.org>, (дата звернення: 17.10.24).

- 40.The United States Trade Representative (USTR) - WTO.
Офіційна позиція США щодо СОТ, їхніх участі та проблем у багатосторонніх переговорах.

URL: <https://ustr.gov/issue-areas/world-trade-organization-wto>, (дата звернення: 17.10.24).

ДОДАТКИ

Додаток А.

Таблиця 1.

Категорія	Опис
Зростання кількості спорів	У 2023 році зафіксовано 20% збільшення нових справ, що свідчить про ескалацію торговельної напруженості.
Основні теми суперечок	1. Сільське господарство: Конфлікти через аграрні субсидії, особливо між США та ЄС. 2. Технології: Спори між США та Китаєм щодо тарифів на технології. 3. Екологічні норми: Виникають конфлікти щодо стандартів, які впливають на торгові бар'єри.
Ключові спори	1. США vs. Китай: Оскарження китайських субсидій для технологічних компаній. 2. ЄС vs. Латинська Америка: Оскарження європейських субсидій для аграріїв.
Рішення СОТ	Підтверджено, що деякі практики країн-членів порушують правила торгівлі, зокрема у сфері субсидій.
Виклики для СОТ	1. Затримки в Апеляційному органі: Кількість справ, що очікують на розгляд, зросла. 2. Необхідність адаптації: Потреба в адаптації механізмів до нових викликів, таких як цифрова економіка.

Джерело: складено автором на основі даних [29; 30; 31]